

รายงานวิจัยสหกิจศึกษา

เรื่อง แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี
ปฏิบัติงาน ณ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
(องค์กรมหาชน) โดยสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

โดย

นางสาวนฤมล ชัยอำมาตย์ 6340308110

นางสาววันวิสา ชุมทอง 6340308122

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาสหกิจศึกษา ปีการศึกษา 2566
หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

รายงานวิจัยสหกิจศึกษา

เรื่อง แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

โดย

นางสาวนฤมล ชัยอำมาตย์ 6340308110

นางสาววันวิสา ชุมทอง 6340308122

ปฏิบัติงาน ณ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์กรมหาชน)

โดยสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาสหกิจศึกษา ปีการศึกษา 2566

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

คำนำ

รายงานวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อมูลในรายงานประกอบด้วยเนื้อหา 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาทุกท่าน หากรายงานฉบับนี้มีข้อผิดพลาดที่ต้องแก้ไข ทางคณะผู้วิจัยโครงการวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พร้อมทั้งจะนำข้อมูล ข้อเสนอแนะมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ต่อไป

คณะผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินงานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกุล วงษ์กาฬสินธุ์ ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ให้คำปรึกษาแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งและได้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการทำวิจัยตลอดจนช่วยแก้ไขความเรียบร้อย และให้คำแนะนำทางวิชาที่สอนเสมอมา รวมทั้งให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ซึ่งคณะผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน ประชาชนชาวบ้าน และผู้ใหญ่บ้านหมู่ ที่ 5 บ้านเขาพระ ที่สละเวลาให้ข้อมูลจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกุล วงษ์กาฬสินธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ ประจำหลักสูตรวิชาการพัฒนาสังคม ที่กรุณาให้คำปรึกษาและคำชี้แนะตลอดการทำโครงการงานวิจัยใน ครั้งนี้

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้ให้กำลังใจ ส่งเสริม และให้โอกาสให้การศึกษา อันมีค่าอย่างยิ่งรวมทั้ง เพื่อนๆ หลักสูตรวิชาการพัฒนาสังคมที่ให้ความช่วยเหลือในการทำโครงการงานวิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา

คณะผู้วิจัย

ชื่อวิจัย	แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
ผู้วิจัย	นางสาวนฤมล ชัยอามาตย์ นางสาววันวิสา ชุมทอง
หลักสูตร	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม
ปี พ.ศ.	2566
ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกุล วงษ์กาฬสินธุ์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน 10 คน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านเขาพระ 1 คน และปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน รวมจำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และ 2) แบบสังเกตแบบกึ่งโครงสร้าง ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำเสนอด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า :

1) ผลการศึกษาบริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน พบว่า วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน เริ่มก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 และได้จดทะเบียนวิสาหกิจอย่างเป็นทางการเมื่อ ปี พ.ศ.2564 ปัจจุบันมีสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด 10 คน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องพืชสมุนไพร ส่งเสริมองค์ความรู้ให้เกิดการสร้างอาชีพเสริม สร้างรายได้เพิ่มเติม และช่วยส่งเสริมความแข็งแรงภายในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุ้มทอง (อพท.อุ้มทอง) จังหวัดสุพรรณบุรี วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินเกิดจากความร่วมมือกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน และภาวะผู้นำของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ตั้งเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนและมีความเป็นผู้นำในการจัดการบริหารวิสาหกิจชุมชนให้ดำเนินงานไปในแนวทางที่วางไว้ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของกระบวนเรียนรู้ การพึ่งตนเอง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และภูมิปัญญา

ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาตามเป้าหมายที่กำหนดได้อย่างต่อเนื่อง มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชุมชนและการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงเกิดการเรียนรู้การพัฒนาการพึ่งตนเอง

2) ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินพบว่า (1) ปัญหาด้านบุคลากรการขาดบุคลากรแถวสองที่จะสามารถนำความรู้ความสามารถที่มีมาพัฒนาต่อยอดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (2) ปัญหาด้านการเงินและบัญชีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินขาดความรู้ด้านการจัดทำบัญชีและยังไม่มีระบบบัญชีรายรับรายจ่าย (3) ปัญหาด้านการผลิตกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินยังไม่มีองค์ความรู้ด้านการถนอมอาหาร การแปรรูปอาหาร การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนได้ในปัจจุบัน (4) ปัญหาด้านการตลาดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินขาดช่องทางการจัดจำหน่ายและการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย

3) ผลการศึกษาแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ามีแนวทางดังนี้ (1) แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร การเชิญชวนคนรุ่นใหม่ให้กลับมาถิ่นฐานบ้านเกิด (2) แนวทางการพัฒนาด้านการเงินและบัญชี หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และมีหน่วยงานคอยตรวจสอบบัญชีอยู่เสมอ (3) แนวทางการพัฒนาด้านการผลิต หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนที่ใช้วัตถุดิบที่ตนเองมีในท้องถิ่นที่นำมาผลิต และการจัดกิจกรรมอบรมหรือส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (4) แนวทางการพัฒนาด้านการตลาด วางแผนการผลิตตามความต้องการของตลาดเพื่อให้ตอบโจทย์ต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย หน่วยงานภาครัฐควรมีสถานที่หรือเว็บไซต์แหล่งแสดงสินค้าสำหรับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่หรือส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตลาดและการประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านสื่อออนไลน์

คำสำคัญ วิสาหกิจชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการ เศรษฐกิจชุมชน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อภาษาไทย	ข-ค
สารบัญ	ค-ฅ
สารบัญรูปภาพ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1-4
1.2 คำถามวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5-6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.6 นิยามศัพท์	6
1.7 กรอบแนวความคิด	7
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8-9
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	10-15
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	15-19
2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	19-22
2.4 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	22-25
2.5 บริบทพื้นที่วิจัย	25-26
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26-29

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	30
3.1 ขอบเขตการวิจัย	30
3.2 เครื่องมือการวิจัย	31
3.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล	32-33
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	33
บทที่ 4 ผลการวิจัย	34
4.1 บริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน	34-39
4.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน	40
4.3 แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น	41
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	42
5.1 สรุปผลการศึกษา	42-44
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	44-45
5.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	46
บรรณานุกรม	47-48
ภาคผนวก	49
ก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	50-52
ข รูปภาพการสัมภาษณ์	53-54
ประวัติผู้ทำวิจัย	55-56

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	7
ภาพที่ 4.1 ผังโครงสร้างวิสาหกิจชุมชน	36
ภาพที่ 4.2 กาละแม่วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน	38
ภาพที่ 4.3 ชงชาตำนาคดินวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน	39
ภาพที่ 4.4 สครับผิวตำนาคดินวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน	39

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ในอดีตประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนมีการทำเกษตรมากกว่าครึ่งประเทศ โดยเกษตรกรไทยมี การทำเกษตรแบบดั้งเดิมที่อาศัยภูมิปัญญาพื้นบ้าน และเชื่อมโยงกับ ทรัพยากรธรรมชาติ ต่อมาการพัฒนาประเทศเป็นไปตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ที่เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการตลาดและการส่งออก ส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจใน ภาคเกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตเพื่อยังชีพ มาเป็นการผลิตเพื่อการค้า ซึ่งเป็นระบบ เศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้ภาคอุตสาหกรรมและบริการ เป็นภาคหลักใน ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) แทนภาคเกษตรกรรม และในปี พ.ศ.2531 ประเทศไทยได้มีการเปิดเสรีทางการเงิน มีการเข้ามาของเงินลงทุนจากต่างประเทศ จำนวน มหาศาลส่งผลให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง จนเกิดเศรษฐกิจฟองสบู่ทำให้ ประเทศไทย เผชิญกับวิกฤตการณ์ทางการเงินและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ในช่วงปี พ.ศ. 2540 มีการเกิด “วิกฤตการณ์ ต้มยำกุ้ง” หากปล่อยไว้จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนา ประเทศในระยะยาว และผลสุดท้ายจะกระทบต่อ คุณภาพชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม ผู้ด้อยโอกาสที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับการ เปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงทบทวนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยกลับไป พิจารณากฎเดิม คือ ภาคเกษตรกรรมและชุมชน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 จึงมี การปรับเปลี่ยน การพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยให้ความสำคัญกับการ กำหนดทิศทาง การพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศ จากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่ มีรายได้สูงมี ความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 12 จึงมียุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมที่ให ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน และ “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน” ที่เป็นเศรษฐกิจ ระดับฐานรากให้มี ความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มากขึ้น ต่อมาในปี 2563 ประเทศไทยได้เผชิญกับปัญหาด้านเศรษฐกิจมาในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของ โรค Covid19 ทำให้สภาพเศรษฐกิจของประเทศชะงักงันและหยุดชะงักชั่วคราว ส่งผลต่อสภาพปัญหา ทางสังคม สิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชน ภายใต้สภาพปัญหาดังกล่าวการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนวิธีการหนึ่งคือการเน้นกระตุ้นพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน หรือระบบที่

เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนคือกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพา ตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ผ่านกระบวนการดำเนินการของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน คือ คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง ซึ่งกลุ่มงานพัฒนาวิสาหกิจเกษตรชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (2549) ได้อธิบายความหมายของวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ small and micro community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ การประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งทุนของชุมชนนั้น ก็จะหมายรวมถึงทรัพยากร ผลผลิตทางการเกษตร ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

ในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 มีเจตนารมณ์เพื่อให้มีการส่งเสริมความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างเพียงพอภายในชุมชน รวมทั้งพัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาความรู้ด้าน

การจัดการ การตลาด องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีแอลกอฮอล์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่างๆ ให้สอดคล้องกับความหลากหลายของชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

จังหวัดสุพรรณบุรีให้ความสำคัญกับการพัฒนาตั้งแต่ระดับชุมชน ตำบล ท้องถิ่น สู่ระดับอำเภอและจังหวัด โดยแผนพัฒนาจังหวัดฯ ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรอรรถุสาหกรรมการให้ได้มาตรฐาน เพื่อการแข่งขันทางการค้าและการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวและการกีฬา เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรี การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้การมีส่วนร่วมสู่ความยั่งยืน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน นอกจากนี้แผนพัฒนาจังหวัดดังกล่าวยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองในด้านต่างๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งได้กำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในรูปแบบของวิถีใหม่ หรือ New Normal สุพรรณบุรีเป็นจังหวัดในภาคกลางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านจากเหนือจรดใต้สุดของจังหวัด คือ “แม่น้ำสุพรรณบุรี” และพื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่ราบสูง ประชากรในจังหวัดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ บนพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย และกำลังจะถูกประกาศเป็นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นลุ่มแม่น้ำสายหลัก โดยมีแม่น้ำสะแกกรังไหลมาบรรจบเหนือเขื่อนเจ้าพระยา ลำน้ำสาขาที่สำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ แม่น้ำน้อยแยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณจังหวัดชัยนาท แล้วไหลกลับเข้าแม่น้ำเจ้าพระยาอีกครั้งที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม่น้ำสุพรรณบุรี แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาและไหลขนานคู่กันไปจนออกสู่อ่าวไทย มีชื่อเรียกต่างๆ กันไป ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปากแม่น้ำ คือ คลองมะขามเฒ่า แม่น้ำสุพรรณบุรี แม่น้ำนครชัยศรี และแม่น้ำท่าจีน คลองบางแก้ว เป็นคลองสายสั้นๆ แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดอ่างทอง แล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำลพบุรี ซึ่งแยกออกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดสิงห์บุรีเช่นกัน โดยจุดบรรจบอยู่ในเขตอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ศูนย์ป้องกันวิกฤตน้ำกรมทรัพยากรน้ำ, 2560) มีคำกล่าวว่า สังคมไทยเป็นสังคมลุ่มแม่น้ำ น้ำจึงเป็นปัจจัยกำหนดวิถีชีวิตผู้คน ทำหน้าที่หล่อรวมวิถีถิ่นวัฒนธรรมชุมชนผ่านการผูกโยงพึ่งพิงทรัพยากรและความหลากหลายเชิงชีวภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำต่างๆ (สามารถใจเตี้ย, 2557) ด้วยศักยภาพและความสมบูรณ์ของภูมิสังคมพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีที่ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ทำหน้าที่หล่อรวมวิถีวิถีวัฒนธรรมชุมชน แสดงให้เห็นถึงความเป็นรากเหง้าทั้งของภูมิประเทศและคน เป็นความหลากหลายทางชีวภาพ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม การสร้างความชัดเจนของอัตลักษณ์ที่สะท้อน

ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 875 กลุ่ม ซึ่งกระจายอยู่ในทุกอำเภอของ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อพิจารณาจำแนกตามกลุ่มหรือประเภทการผลิตสินค้า จะเห็นได้ว่ามีทั้งกลุ่มงาน ด้านการเกษตร กลุ่มงานด้านแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร และกลุ่มงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น จังหวัดสุพรรณบุรีมีกลุ่มวิสาหกิจที่ประสบความสำเร็จเป็นจำนวนมาก และกลุ่มวิสาหกิจยังเป็น เป้าหมายในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งอำเภออู่ทองก็เป็นหนึ่งในอำเภอที่มีกลุ่ม วิสาหกิจประสบความสำเร็จ มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 200 กลุ่ม จาก 13 ตำบล ตำบลอู่ทองเป็นตำบลที่อยู่ในพื้นที่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของอำเภออู่ทอง ซึ่งมีกลุ่มวิสาหกิจที่จัด ทะเบียนทั้งหมด 29 กลุ่ม จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยเลือก ศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน ตำบลอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี วิสาหกิจชุมชน บ้านตำนาคดินเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีองค์ความรู้เรื่องพืชสมุนไพรท้องถิ่น อาหาร และภูมิปัญญา ท้องถิ่น เช่น สรรบผิวดสมุนไพร กาละแม กาละแมเกสรผึ้ง วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินเกิดจากการ รวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนในเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่บ้านเขาพระ วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินเน้นกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ คงเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชนให้ ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชนและศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นอันเกิดจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในแต่ละด้าน อาทิเช่น ด้านบุคลากร ด้านการเงินและบัญชี ด้านการผลิต และด้านการตลาด ดังนั้นจึงเป็นเรื่อง สำคัญที่ต้องมีการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนและนำไปปรับ ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.2 คำถามวิจัย

- 1) บริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน ที่ผ่านมามีการดำเนินการอย่างไร
- 2) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน เป็นอย่างไร
- 3) แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านเขาพระ ตำบลอุทุมพร อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี และปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reseach) โดยอาศัยการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจาก

(1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และฐานข้อมูลออนไลน์ต่างๆ เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน รวมถึงข้อมูลต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน

(2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน และเสนอแนะแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) ขอบเขตด้านสถานที่

การวิจัยนี้ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาเป็น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน ตำบลอุ้มทอง อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

4) ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาดังแต่เดือนมกราคม 2567 – เดือนเมษายน 2567

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้ข้อมูลบริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน
- 2) ได้ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน
- 3) ได้แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.6 นิยามศัพท์

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็คนิตบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็คนิตบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

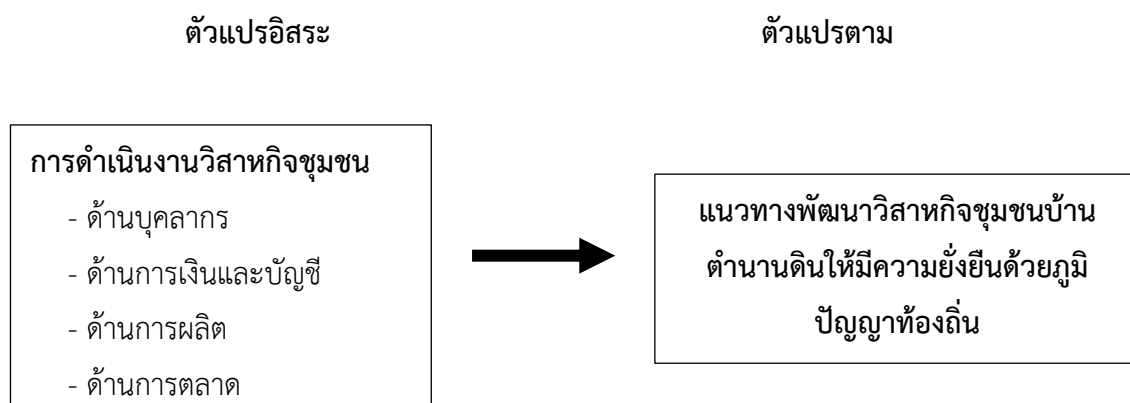
ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง เป็นความรู้ ความสามารถของคนเฉพาะที่เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนลักษณะทางภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งถูกสืบสาน ถ่ายทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีของกลุ่ม ให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านการเงินและบัญชี ด้านการผลิต ด้านการตลาด โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่มการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนในการทำธุรกิจ และการจัดการกลุ่มอย่างมีแบบแผนเป็นระบบ

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง เศรษฐกิจทุกอย่างที่อยู่ในชุมชนและหมู่บ้าน ที่เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและคุ้มค่า เป็นการเลี้ยงชีพตนเอง ครอบครัวและชุมชน พอสินค้าเหลือจากการจัดเก็บก็สามารถนำมาแปรรูปและขายให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น

1.7 กรอบแนวความคิด

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน อำเภออุ้มผาง จังหวัดสุพรรณบุรีที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

- 2.1.1 ความหมายของวิสาหกิจชุมชน
- 2.1.2 ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน
- 2.1.3 ประเภทของวิสาหกิจชุมชน
- 2.1.4 เป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน
- 2.1.5 ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน
- 2.1.6 แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
- 2.1.7 ปัจจัยกำหนดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 2.2.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.2.2 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.2.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

- 2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.2.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม
- 2.2.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.2.4 ลักษณะการมีส่วนร่วม

2.4 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

- 2.2.1 ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2.2.2 หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2.2.3 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2.5 บริบทชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองโบราณอู่ทอง
ชุมชนบ้านเขาพระ ตำบลอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

2.1.1 ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) มาจากคำว่า “วิสาหกิจ” (Enterprise) ซึ่งแปลว่าการ ประกอบการ หรือกิจการรวมกับคำว่า ชุมชน (Community) ซึ่งหมายถึง กลุ่มคนที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน เมื่อรวมคำว่า “วิสาหกิจ” กับคำว่า “ชุมชน” เป็น “วิสาหกิจชุมชน” จึงมีความหมายว่า เป็นกิจการหรือการประกอบการที่ดำเนินการโดยกลุ่มคนในชุมชนเพื่อ ผลประโยชน์ร่วมกัน

ณรงค์เพชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (2545) กล่าวว่า เป็นการประกอบการของชุมชนที่ชุมชน เป็นเจ้าของและผู้รับผิดชอบแทนทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

เสรี พงศ์พิศ (2548) ให้ความหมายว่า การประกอบการโดยคนในชุมชนเพื่อการจัดการ “ทุน” ของ ชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและความพอเพียงของครอบครัวและชุมชนโดย “ทุน ชุมชน” ประกอบด้วยทุนที่เป็นเงินทรัพยากรธรรมชาติผลผลิตความรู้ภูมิปัญญาและทุนทางสังคมซึ่งได้แก่ ประเพณีวัฒนธรรม ความเป็นพี่น้อง และความไว้วางใจ ของคนในชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 บัญญัติว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกัน ประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

ศรีปริญญาธูปกระจ่าง (2546, หน้า 14-18) ได้อธิบายว่า กรมการพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายว่า วิสาหกิจชุมชนนั้นไม่ใช่ธุรกิจ หากแต่วิสาหกิจชุมชน ตามความหมายของกรมการพัฒนาชุมชนให้น้ำหนักกับหลักความสามัคคีธรรมของชุมชน ผนึกกำลังหล่อหลอม ความคิดเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สร้างสรรค์การ ประกอบกิจการโดยชุมชนจากพื้นฐานภูมิปัญญาเดิม ผสมผสานองค์ความรู้ใหม่และเทคโนโลยีที่เหมาะสมนำมาบริหารจัดการต้นทุนในชุมชนให้เกิดผลผลิตที่มีอรรถประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนโดยการสร้างอาชีพที่ยั่งยืน และรายได้ที่มั่นคง

วิจิต นันทสุวรรณ (2544) ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า การประกอบการซึ่งรวมถึง กระบวนการผลิต และทรัพยากรทุกชั้น ตอนโดยมีภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ชุมชนซึ่งมิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อการสร้างกำไรทางการเงินเพียง อย่างเดียวแต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคม

2.1.2 ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน

- 1) เป็นกิจการซึ่งคนในชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
- 2) ใช้ทุน ความรู้แรงงาน และวัตถุดิบในชุมชนเป็นหลัก และดำเนินการอยู่ในชุมชน
- 3) มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานและต่อยอดด้วยภูมิปัญญาสากลหรือเทคโนโลยีที่

เหมาะสม

4) ใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์สร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) จากผลผลิตและ
ทรัพยากรชุมชน

5) กิจกรรมที่ดำเนินการมีความหลากหลาย เชื่อมโยง เกื้อกูลกัน เน้นการพึ่งตนเองของ
ชุมชน

6) ดำเนินการแบบมีส่วนร่วมและบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

7) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

ศรีปริญญา ฐประจ่าง (2546, หน้า 14-18) กล่าวถึง แนวคิดวิสาหกิจชุมชนที่กรมการ
พัฒนาชุมชน ได้น้อมนำแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้ทรง
พระราชทาน พระราชดำริในการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 มีความพอเพียง เลี้ยงตนเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด และจัดการใช้
ง่าย

ชั้นที่ 2 รวมพลังกันใน รูปกลุ่มเพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ
การศึกษา และการพัฒนาสังคม

ชั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย
โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการในด้านเงินทุน
การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล

เสรี พงศ์พิศ (2548) อธิบายว่า วิสาหกิจชุมชนควรมี องค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ
ได้แก่

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง
- 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยเน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มาก
- 3) ชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนเอง

ที่สุด

- 4) มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ โดยปรับปรุงหรือประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย
- 5) ดำเนินการแบบบูรณาการ คือ ไม่ทำเพียงอย่างเดียวแต่มีการดำเนินหลายๆ กิจกรรม
- 6) การเรียนรู้เป็นหัวใจของกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
- 7) การพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายอันดับแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน

2.1.3 ประเภทของวิสาหกิจชุมชน จัดแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

- 1) วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกิน ใช้ซื้อขายกันในชุมชนหรือระหว่างชุมชน ทำด้วยเทคนิควิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน แต่ถูกหลักสุขอนามัย เช่น เครื่องแกง น้ำดื่ม เป็นต้น โดยมีเป้าหมาย คือ การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และเพื่อให้คนในชุมชนมีสินค้าคุณภาพดีสำหรับอุปโภค บริโภค
- 2) วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นกิจการที่พัฒนาต่อเนื่องจากวิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน ใช้ความรู้ ประสบการณ์ เทคโนโลยีที่สูงขึ้น มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและทันสมัย ได้รับการรับรองคุณภาพตาม มาตรฐานสากลและควรคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ถิ่นเพื่อเป็นจุดขายที่สำคัญ โดยมีเป้าหมาย คือ ตลาดใหญ่ภายนอกหรือตลาดแข่งขันทั้งในระดับประเทศจนถึงการส่งออกไปต่างประเทศ

2.1.4 เป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน

- 1) สนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของชุมชนโดยชุมชน แก่จุดอ่อนเสริมจุดแข็งให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และทุนทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
- 2) สร้างกระบวนการเรียนรู้และระบบการพัฒนา เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนที่ครอบคลุมการจัดการทุกด้านให้มีระบบการจัดการ การผลิต การแปรรูป การตลาด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดสวัสดิการชุมชน โดยชุมชนดำเนินการและประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน
- 3) พัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่มีอิสระ พึ่งตนเองได้ มีระบบการจัดการที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน มีต้นทุนการจัดการต่ำและเป็นสถาบันทางสังคมที่ชาวบ้านพึ่งพา อาศัยได้
- 4) พัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่กระจายการพัฒนาไปสู่ทุกส่วนของชุมชน ไม่ใช่ระบบที่ให้โอกาสกับผู้เหนือกว่าทางด้านเศรษฐกิจหรือการเมือง

2.1.5 ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

(สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548, หน้า 12)

1) การรวมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีความมั่นคง ได้รับการรับรอง ตามกฎหมาย

2) การส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาความสามารถในการจัดการ ตรงตามความ ต้องการที่แท้จริง

3) ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนา สำหรับการแข่งขัน ทางการค้าในอนาคต

2.1.6 แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ และคณะ (2544) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ไว้ดังนี้

1) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ควรเน้นการใช้ทรัพยากรและบุคคลภายในชุมชนเอง เพื่อการพึ่งพาตนเอง และเป็นรากฐานให้กับระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

2) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ควรเริ่มต้นและดำเนินงานที่ชุมชน มีการบริหารจัดการ ที่มีอิสระและสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการ พึ่งตนเอง เปิดโอกาสให้ ชุมชนได้เรียนรู้จากการจัดการทรัพยากรและผลผลิต พัฒนาความรู้ บนฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่

3) การพัฒนาวิสาหกิจของชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบการสร้าง ความร่วมมือกับองค์กร ภายนอก เพราะชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดในความสามารถด้าน บริหารจัดการหรือด้านอื่นๆ แต่ทั้งนี้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เอง

2.1.7 ปัจจัยกำหนดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) อธิบายว่า ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความสำเร็จของ วิสาหกิจชุมชน ดังนี้

1) ปัจจัยด้านการเงินหรือเงินทุน จะต้องเริ่มต้นจากนำเงินไปลงทุน ทำการผลิต ทำการค้า ได้รายได้ กลับมาเป็นเงินก้อนใหญ่กว่าเดิม เงินลงทุนในการทำธุรกิจมีมาจาก 3 แหล่ง คือ เงินทุนตนเอง เงินทุนที่กู้ยืม จากแหล่งเงินกู้ต่างๆ และเงินทุนที่ได้มาจากการระดมทุนจากคนใน ชุมชนเอง ถ้าเป็นเงินทุนจากการระดม วิสาหกิจในชุมชนมีโอกาสเติบโตได้ดีกว่า กรณีเงินทุนจากการกู้ยืม

2) ปัจจัยด้านการตลาด จะต้องรู้ว่าสินค้าที่ผลิตได้ จะนำไปขายที่ไหนและขาย อย่างไร มีตลาดแน่นอน เพียงพอพร้อมกับการขยายกิจการ ปัจจัยด้านการตลาดเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จ และเป็นหัวใจของการผลิต

3) ปัจจัยด้านการผลิต จะผลิตอะไร อย่างไร ต้องผ่านการวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานตลาด ความชำนาญของผู้ทำการผลิต โอกาสทางการตลาด มีต้นทุนการผลิตไม่สูง ผลผลิตที่มีคุณภาพและสามารถแข่งขันในตลาดได้ การผลิตที่จะประสบผลสำเร็จต้องสอดคล้องกับโอกาสทางการตลาด

4) ปัจจัยด้านบริหารจัดการ การบริหารจัดการเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

(1) ด้านระบบเงิน ความสามารถในการระดมทุนและสะสมทุนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ

(2) ด้านระบบงาน วิสาหกิจชุมชนที่จะประสบผลสำเร็จต้องมีการจัดโครงสร้างการบริหารมีการ แบ่งฝ่าย แบ่งสายงาน เพื่อการควบคุมกำกับอย่างชัดเจน

(3) ด้านระบบบุคลากร ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในด้านระบบบุคลากรขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และสมาชิกมีสัจจะ คุณธรรมและมีความเสียสละ

5) ปัจจัยด้านผู้นำ ผู้นำมักเกิดจากผู้ประสบผลสำเร็จในอาชีพ ความมีบารมี มีความรู้ มีฐานะ เป็นที่พึ่งพาของคนในสังคมได้ วิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จมักจะอยู่ใต้การนำของบุคคลเหล่านี้

6) ปัจจัยด้านแรงงาน โดยมากเป็นประเภททำงานให้ตัวเองภายในครอบครัว เป็นแรงงานที่มีความรู้มีน้อย ขาดทักษะและประสบการณ์จึงเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เป็นแรงงานรุ่นพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตายาย เป็นสำคัญ

7) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบของชุมชน รวมถึงร่วมลงทุนและการนำทุนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

จิระนุช ชาญณรงค์กุล (2558) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนจะมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องมีการบริหารจัดการ ดังนี้

1) ด้านแผนการดำเนินงาน มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางที่มุ่งไปสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน มีแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมกับชุมชน เตรียมตัวให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

2) ด้านทรัพยากรและการเงิน มีการนำทรัพยากรที่มีมาใช้ ที่มาของเงินทุนและทรัพยากรมีความชัดเจน เช่น ทรัพยากรเดิม สะสมทุนจากสมาชิก กู้ รวมทั้งใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพสูงสุด

3) ด้านระบบบัญชี มีการบันทึกบัญชี ถูกต้อง ตรงเวลา มีการสื่อสาร เปิดเผยข้อมูลการเงินบัญชีอย่าง สม่ำเสมอและใช้ประโยชน์จากข้อมูลบัญชี

4) ด้านโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดโครงสร้างที่เหมาะสม มีการบริหารจัดการคนให้ เหมาะสมกับงาน

5) ด้านการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อตกลง ข้อบังคับการอยู่ร่วมกัน มีกฎระเบียบหรือข้อตกลง ข้อบังคับที่ถูกกำหนดโดยสมาชิก มีความชัดเจนและบันทึกหลักฐาน

6) ด้านการบริหารธุรกิจ มีการผลิตสินค้าตรงตามความต้องการของลูกค้า สินค้ามีคุณภาพ กำหนด ปริมาณและราคาอย่างเหมาะสม มีเป้าหมายตลาดชัดเจน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านต่างๆ มีการจัดสรรกำไร สวัสดิการและผลตอบแทนแก่สมาชิกกรรมการและชุมชน

7) ด้านการจัดการข้อมูล มีการรวบรวมข้อมูลและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ สะดวกในการใช้งาน ข้อมูล มีคุณภาพ ถูกต้อง น่าเชื่อถือ เหมาะสม เพียงพอ ทันสมัย เป็นปัจจุบันและมีการใช้ประโยชน์จากข้อมูล

8) ด้านการสื่อสาร มีการสื่อสารภายในกลุ่มสมาชิกและบุคคลภายนอก เช่น การประชุม อบรม ประชาสัมพันธ์

9) ด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการประเมินการยอมรับของวิสาหกิจชุมชนต่อ ชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชน เน้นการช่วยขับเคลื่อน ช่วยผลักดันการสนับสนุนแก่วิสาหกิจชุมชน

สรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึงกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

พัชรา อุยตระกูล (2531, หน้า 25) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมมาแต่อดีตเป็นเรื่องของการจัด ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการทาง จารีตประเพณี วิถีชีวิต

สุจารี จันทรสุข (2531, หน้า 10-21) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เกิดจากการเรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ความรอบรู้ที่สะสมทำให้เกิดศักยภาพและประสบการณ์ใหม่ๆ เป็นการตกลึกหรือความรู้ที่ทำให้สามารถเกิดทางเลือกใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ประเวศ วะสี (2534, หน้า 40-41) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะยาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาทุกวิชาไม่แยกเป็นวิชาการเรียนที่เราเรียน แต่เป็นการเชื่อมโยงกันทุกรายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจความเป็นอยู่ การศึกษาและวัฒนธรรมจะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกันหมด

อังกูล สมคะเนย์ (2535, หน้า 15) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง มวลความรู้และมวล ประสบการณ์ทางชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมานานด้วย กระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

จารุวรรณ ธรรมวัตติ (2543, หน้า 1) ได้ให้ความหมายว่า คือ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่ามีความเฉลียวฉลาดของบุคคลและได้ปฏิบัติต่อกันมา โดยภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือความรู้ก็ได้

เสรี พงศ์พิศ (2548, น. 45) ให้ความหมายคำว่า “ภูมิปัญญา” คือ ศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้คนได้สั่งสมสืบทอดกันมาช้านาน จากพ่อแม่ปู่ย่าตายาย สู่ลูกหลาน จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาเป็นศาสตร์ หมายความว่า เป็นความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ปัจจัยสี่ การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการอยู่ร่วมกันในสังคม ส่วนภูมิปัญญาเป็นศิลป์นั้น หมายความว่า เป็นความรู้ที่มีคุณค่า ดีและงาม ที่ผู้คนได้คิดขึ้นมา ไม่ใช่ด้วยสมองแต่เพียงอย่างเดียว แต่ด้วยอารมณ์ความรู้สึก ญาณทัศนะ คือด้วยจิตวิญญาณ

2.2.2 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเวศ วะสี (2534, หน้า 12) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่าเป็นสิ่งที่มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีบูรณาการสูงมีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมลึกซึ่งเน้นความสำคัญของจริยธรรม มากกว่าวัฒนธรรม ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาของมนุษย์ในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่ม จึงประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

- 1) ส่วนที่เป็นประสบการณ์โดยตรงของบุคคลนั้นหรือของกลุ่มนั่นเอง
- 2) ส่วนที่ได้รับมาจากความรู้ ความคิด ประสบการณ์ของผู้อื่นหรือกลุ่มอื่น

3) ส่วนที่ตนเองสังเคราะห์ขึ้นใหม่จากประสบการณ์ของตนเองหรือจากคำบอกเล่าของผู้อื่น

เสรี พงศ์พิศ (2533, หน้า 147) ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาไว้ว่า แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า และความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2) ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี ภูมิปัญญาเหล่านี้จะสะท้อนออกมาใน

3) ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกันคือ

(1) ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์พืช ธรรมชาติ

(2) ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน

(3) ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้

ทั้งหลาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ระบุถึงลักษณะภูมิปัญญาไทยไว้ ดังนี้ (ปราณี ทองประพันธ์, หน้า 13)

1) เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม

2) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

3) เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในชีวิต

4) เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม

5) เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ

6) มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

7) มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการสมดุลในการพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา

2.2.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเภทของภูมิปัญญามีด้วยกันหลายด้าน ซึ่งในท้องถิ่นหนึ่งๆ จะมีปรากฏให้เห็นในเรื่อง ของการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ความเชื่อ

ความคิด ทักษะคิด ตลอดจนสิ่งก่อสร้าง เครื่องใช้ เครื่องมือต่างๆ กันไปตามแต่ละท้องถิ่น จึงมีลักษณะเป็นทั้งรูปธรรมที่ถ่ายทอดมา สามารถประมวลได้เป็น 9 ประเภท ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 20-25)

1) ด้านภาษาและวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเพื่อการสื่อสาร การถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ในสังคมให้มีการเรียนรู้ สืบต่อและเผยแพร่แก่สังคมอื่นจนมี ลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

2) ด้านศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์หลักธรรม คำสอน ความเชื่อ ค่านิยม จารีต แบบแผนในการดำเนินชีวิต และก่อสร้างนิสัยขึ้นแก่สังคม

3) ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม หมายถึง ความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์ ประดิษฐ์งานด้านศิลปะเพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพในสังคม ผลิตผลงานด้านสิ่งก่อสร้าง รูปแบบ และรูปทรงต่างๆ ภาพเขียน ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม แสดงให้เห็นถึง ฝีมือ ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม

4) ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบเพื่อการเรียนรู้ มีกระบวนการให้ความรู้ ถ่ายทอดแนวความคิด ความเชื่อ ระเบียบแบบแผน การจัดการเรียน การสอน การให้การศึกษาทั้งที่มีรูปแบบและไม่มีรูปแบบ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศและแหล่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของคนในสังคม

5) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน ดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของคนในสังคม มีการเรียนรู้และถ่ายทอดเพื่อบำบัดและขจัดโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ ทั้งในส่วนบุคคลและสังคมส่วนรวม โดยใช้ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์

6) ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถในการจัดการสื่ออนุรักษ์ พัฒนา สงวนรักษา และนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แก่สังคม ศึกษาและส่งเสริมคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล และยั่งยืน

7) ด้านความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบการใช้ชีวิตประจำวัน การเลี้ยงดูเด็ก การพักผ่อนหย่อนใจ การละเล่น การแสดง การแต่งกาย การสร้างสรรค์ คติความเชื่อพิธีกรรมเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข รวมทั้งข้อห้ามข้อละเว้นต่างๆ ในการดำรงชีวิต

8) ด้านการปกครองและการบริหาร หมายถึง ความสามารถในการจัดสรร จัดระบบ การดูแลและเปรียบเทียบและองค์ที่สำคัตามโครงสร้างของสังคม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย มีความเป็น ธรรมเป็นสุข มีการแบ่งสรรประโยชน์และทรัพยากรในสังคมร่วมกันมีแนวคิดและวิธีการ รักษาปกป้องกัน อันตรายเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม

9) ด้านการผลิตและการบริโภค หมายถึง ความสามารถในการจัดหาและใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการทำมาหากิน การประกอบอาชีพ การประกอบอาหาร การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการผลิตสิ่งของ สำหรับอุปโภคบริโภคของคนในสังคม

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงองค์ความรู้ซึ่งประกอบไปด้วยแนวความคิด ความเชื่อ ความนิยม และการยอมรับกันของคนในสังคมนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็ประเภทใดหรือลักษณะใดก็ตามมีการสั่งสม ถ่ายทอด และเรียนรู้สืบทอดกันมาในหลายรูปแบบ เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ในสังคม

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1981 : 6) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชนว่าสมาชิกของ ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจควรทำอะไรและทำอย่างไร
- 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
- 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามี อิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา นั้นอย่าง เสมอภาคองค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1981:5) และรีเดอร์ (Reeder, 1974 : 39) ได้ให้ ความหมายเจาะจงถึงการมีส่วนร่วม ว่าการมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการ มีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

อาณัต สายโสภ (2554 : 2) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยชี้วัดให้ เห็นถึงการพัฒนาในทิศทางที่จะสามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของทุกภาคส่วน ซึ่งไม่ว่าจะ

เกิดขึ้นในทิศทางที่ดีขึ้นหรือล้มเหลว ย่อมทำให้เกิดความรับผิดชอบและสามารถร่วมค้นหาแนวทางในการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้นต่อไปไม่เกิดความแตกแยกภายหลัง

สุชาติ จักรพิสูทธิ์ (ออนไลน์. 2547) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้ สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของ ชุมชนที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามี ส่วนร่วมเกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จากแนวคิดและทัศนะที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่าการมี ส่วน ร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจากเป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ โดยมี พื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
- 2) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
- 3) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
- 4) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความสนใจ

โดยสรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการรื้อให้คน ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติ ของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

2.3.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

คูฟแมน (Koufman. 1949 : 7) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.3.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิด ประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้ ฟอรรนารอฟ (Fornaroff. 1980 : 104) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล

2) การดำเนินงาน

3) การใช้บริการจากโครงการ

4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

อภิญา กังสนารักษ์ (2544 : 14 – 15) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ ชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ

3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการทำประโยชน์ให้แก่โครงการโดยร่วมช่วยเหลือ ด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการเพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

2.3.4 ลักษณะการมีส่วนร่วม

เกรียงศักดิ์ พรหมแพน (2551 : 12) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะและกระบวนการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ แต่ลักษณะที่อาจสังเกตได้ คือ จะต้องมีส่วนร่วมในการคิด วางแผนตัดสินใจ การดำเนินงาน การประเมินผล และร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินการนั้นใน ส่วนลักษณะ และกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กรในชุมชนแบ่งได้ เป็น 2 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมโดยเข้ามาจัดการศึกษาแทนรัฐ และการเข้ามาร่วมกับรัฐ ในการจัดการศึกษา

ประภาพร ศรีตระกุล (ประภาพร ศรีตระกุล. 2550 : 23, อ้างถึงใน มะลิกามาส เสี่ยมแก้ว 2551 : 13) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมการทำงานของชุมชนในกิจกรรมต่างๆ ว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิด 3 ประการ คือ

1) ความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน

2) ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดัน ให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผน และร่วมมือกระทำการร่วมกัน

3) การตกลงใจร่วมกันที่เปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนในทิศทางที่พึงปรารถนา ซึ่งการตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มที่ตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการส่งเสริมและการรักษาคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อให้ได้ความรู้ของข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นความภาคภูมิใจร่วมกันของคนในชุมชนหรือท้องถิ่น และยังเป็นการสร้าง จิตสำนึก ร่วมกันให้เกิดความรักความสามัคคีกันในชุมชนหรือในท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ของชุมชน

2.4 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.4.1 ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปกรณเทพ พจี (2549, หน้า 16-17) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ขบวนการสร้างความเที่ยง ธรรมความมีประสิทธิภาพและโครงสร้างที่มีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งด้านต่างๆ ให้กับชุมชนและภูมิภาคโดยรอบ

พระธรรมปิฎก (2549, หน้า 106) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือ การพัฒนาที่มีดุลยภาพครบทั้งสามด้าน ประกอบด้วย ชีวิตมนุษย์สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ลดการเบียดเบียนกัน และเกื้อกูลต่อกันให้มากขึ้น

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2538, หน้า 71-72) อธิบายว่า การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการตามความจำเป็นในปัจจุบันโดยสามารถรองรับความต้องการหรือความจำเป็นที่จะเกิดแก่ชนรุ่นหลังๆ ด้วย

ไพฑูรย์ พงศบุตร (2544, หน้า 21) ได้กล่าวไว้ว่า การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ในระยะยาวและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย

คณะกรรมการการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2546, หน้า 34) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ รูปแบบการพัฒนาที่คอยตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันโดยไม่มีข้ออ่อนปรนใดๆ กับความต้องการที่จำเป็นที่คอยตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในอนาคตด้วย

2.4.2 หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประยูทธ ประยูตโต (2543) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคนและ สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เน้นการพัฒนาคนเป็นหลักและเอื้อต่อความยั่งยืนทางสภาพแวดล้อม

การพัฒนาที่ยั่งยืนจะแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัยได้แก่ (พระธรรมปิฎก, 2539, หน้า 65)

1) การพัฒนาคนเป็นแกนกลางของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นแก้ปัญหาความยากจน สามารถตอบสนองขั้นพื้นฐานอย่างพอเพียงทั้งในด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย

2) ธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม การพิทักษ์สภาพธรรมชาติและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพ

3) หลักการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลในสามมิติ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554, หน้า 55) ดังนี้

(1) มิติการพัฒนาด้านสังคม หมายถึง การพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนา เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล คนไทยมีผลิตภาพสูงขึ้น ปรับตัวรู้ทันการเปลี่ยนแปลง มีสำนึกและวิถีชีวิตที่เกื้อกูลต่อธรรมชาติเป็นธรรมและพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง

(2) มิติการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพอย่างต่อเนื่องในระยะยาว ขยายตัวทางเศรษฐกิจมีคุณภาพ สมดุลและเอื้อต่อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม

(3) มิติการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน ขอบเขตที่คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพและสามารถพลิกฟื้นให้กลับสู่สภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิมให้มากที่สุด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสและมีปัจจัยในการดำรงชีพ

2.4.3 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

จिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา (ออนไลน์, 2561) อธิบายว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นวาระที่จำเป็นสำหรับ ประเทศไทยและโลก ซึ่งสามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเชื่อมโยงไปกับการพัฒนาประเทศ

ณดา จันทร์สม (2562) กล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักคิดเชิงระบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการตัดสินใจ ได้ทุกระดับทั้งการตัดสินใจระดับบุคคล ระดับองค์กร ระดับชุมชน สังคม หรือแม้แต่การบริหารนโยบายของรัฐ เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ความสมดุลและยั่งยืนในเรื่องที่ตัดสินใจ

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับองค์กร พิจารณาแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

การสร้างเงื่อนไข “คุณธรรม” แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1) โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของ “คน” ต้องให้คุณลักษณะทางด้านคุณธรรมเป็นตัวนำ

2) สร้างวัฒนธรรมองค์กรหรือค่านิยมร่วมกันขององค์กรที่เน้นคุณธรรม เน้นค่านิยมของการสร้าง องค์กรแห่ง “ความดี” ยึดตามหลักธรรมาภิบาล การบริหารจัดการที่ดี จริยธรรมในการปฏิบัติงาน

3) การกำหนดค่านิยมเพื่อการบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่ต้องมีค่านิยมร่วมกันในการขับเคลื่อน เช่น ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การมุ่งเน้นคุณภาพ/ความเป็นเลิศ การสร้างนวัตกรรม เป็นต้น

การสร้างเงื่อนไข “ความรู้” แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1) การพัฒนาและจัดการความรู้ระดับบุคคล เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การพัฒนาและจัดการความรู้ที่มีร่วมกันในองค์กร ได้แก่ ความรู้เพื่อการบรรลุเป้าหมายตาม วิสัยทัศน์ขององค์กร การตัดสินใจในการบริหาร การปฏิบัติตามหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ และลดความเสี่ยงของการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

3) การพัฒนาและจัดการความรู้ในบริบทของสภาพแวดล้อม สร้างความตื่นตัวกับการเปลี่ยนแปลง เปิดรับข่าวสารและเทคโนโลยี สร้างความเข้าใจถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงและเตรียมการรับมือเพื่อให้ทันต่อ การปรับเปลี่ยน ให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร

การตัดสินใจด้วยกรอบแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ประกอบด้วย 3 ห่วงหลัก ได้แก่

1) ความมีเหตุมีผล หมายถึง การตัดสินใจด้วยหลักเหตุและผลการใช้หลักคิดที่คำนึงถึงต้นทุนและ ผลตอบแทน และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากกระบวนการตัดสินใจ

2) ความพอประมาณ หมายถึง การคำนึงถึงศักยภาพขององค์กรในการบริหารจัดการไม่สุดโต่งมากเกินไป หรือน้อยเกินไป เช่น การขยายกิจการ การลงทุน ฯลฯ

3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง กระบวนการตัดสินใจที่ตระหนักถึงความเสี่ยง มีความรอบคอบ ระมัดระวัง มีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ

สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่ออนาคต ดำเนินการบนพื้นฐานของการ พัฒนาอย่างสมดุลอย่างรอบด้าน คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จิตใจ วัฒนธรรม ฯลฯ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางหรือ เพื่อให้คนอยู่ดีกินดีและมีความสุข ทั้งคนในรุ่นปัจจุบันและอนาคตเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดในกระบวนการตัดสินใจที่จะสะท้อนการให้เห็น การ ดำเนินการหรือพฤติกรรม ซึ่งมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ ดังนั้นหากมีการนำหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ย่อมจะทำให้เกิดผลอย่างชัดเจนในการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืน

2.5 บริบทชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองโบราณอู่ทอง ชุมชนบ้านเขาพระ ตำบลอู่ทอง อำเภ่อู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านเขาพระ หมู่ที่ 5 ตำบลอู่ทอง อำเภ่อู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพของพื้นที่ที่มีภูเขา และชาวบ้านพบพระพุทธรูปในสมัยเมืองอู่ทองเป็นจำนวนมาก และไม่ทราบว่าพระพุทธรูปนี้เป็นของใคร ใครเป็นผู้นำมา จึงมีการตั้งชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านเขาพระ" มาจนถึงปัจจุบัน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 364 ครัวเรือน ประชากรที่อยู่อาศัยทั้งหมด 841 คน (เพศชาย 358 คน เพศหญิง 443 คน) โดยมีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติด บ้านดงเย็น หมู่ที่ 10 ตำบลอู่ทอง

ทิศใต้ ติด บ้านศรีสรรเพชร หมู่ที่ 9 ตำบลอู่ทอง

ทิศตะวันออก ติด บ้านอุ้มทอง-ท่าพระ หมู่ที่ 6 ตำบลอุ้มทอง

ทิศตะวันตก ติด ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออุ้มทอง

2) ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านเขาพระ เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลอุ้มทอง อยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภออุ้มทอง โดยมีระยะห่างจากอำเภออุ้มทองประมาณ 2 กิโลเมตร

3) ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ดอนอยู่ติดภูเขา ใช้น้ำบาดาลเพื่ออุปโภคและบริโภค พื้นที่อยู่อาศัยประมาณร้อยละ 70 และทำการเกษตรร้อยละ 30

4) การประกอบอาชีพ

บ้านเขาพระ ตำบลอุ้มทอง อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรและปศุสัตว์ เช่น ทำนา ทำไร่มัน สวนแตงโม และการเลี้ยง วัว สุกร เป็ด ไก่ เป็นต้น มีบางส่วนประกอบการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทำยาต้มยาหม่อง ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มกันร่วมจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือนและชุมชน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุพาดา สิริกุตตา (2566) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลไม้บ้านยาวิ จังหวัดเพชรบูรณ์ งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผลไม้แปรรูปบ้านยาวิ จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผลไม้แปรรูปบ้านยาวิ จังหวัดเพชรบูรณ์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนผลไม้แปรรูปบ้านยาวิจังหวัด เพชรบูรณ์ เรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มกับสมาชิก วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลไม้บ้านยาวิ จำนวน 32 คน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนในด้านต่างๆดังนี้ (1) ด้านการตลาดออนไลน์ในการ Live สดขายสินค้า (2) ด้านการผลิต วางแผนการลงทุนในการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีเทคโนโลยีทันสมัย เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และเพิ่มผลผลิต เช่น เครื่องอบพลังงานไฟฟ้า โคมพลังงานแสงอาทิตย์ การพัฒนาการถนอมอาหารเพื่อยืดอายุเวลาในการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ของน้ำมะขามเข้มข้น มะขามแช่อิ่มอบแห้ง มะขามแช่อิ่มสด การวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ มะขามผงอัดก้อน น้ำมะขามเข้มข้น น้ำมะขามชงดื่ม (3) ด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์โดยเฉพาะมะขามและผลไม้แปรรูปเพื่อถนอมอาหาร

ป้องกันไม่ไห้รสชาติและสีเปลี่ยน (4) การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์การคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์โอทอป จากระดับ 4 ดาว เป็น 5 ดาว การขอรับรองมาตรฐานฮาลาลเพื่อขยายตลาดกลุ่มคนอิสลาม (5) การบริหารจัดการกลุ่ม ต้องการพัฒนาสมาชิกให้มีความรู้ความสามารถในการผลิต การจัดบันทึกทางด้านบัญชี นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนนี้มีความยั่งยืนเนื่องจากในการผลิตทางกลุ่มมีขั้นตอนในการรักษาสิ่งแวดล้อม การดำเนินการของกลุ่มสร้างรายได้ให้กับสมาชิก คนในชุมชน ช่วยเหลือชุมชน และมีผลกำไรจากการดำเนินงาน

ชมภูนุช หุ่นาค, ปภาวดี มนตรีวัตและ วิพร เกตุแก้ว (2563) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สาธิตการเกษตร ร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตร ร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี 2) ระบุปัญหาอุปสรรคในการจัดการ วิสาหกิจชุมชน และ 3) นำเสนอแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา โดยศึกษาจากเอกสารหลักฐาน การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน 2) คณะกรรมการบริหารร้านค้า 3) สมาชิก รายย่อยของวิสาหกิจชุมชน 4) กลุ่มชุมชนที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 5) โรงเรียน ที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และ 6) เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น จำนวน 28 คน พบว่า 1) การจัดการด้านต่างๆ ได้แก่ (1) ด้านการเงิน กลุ่มมีเงินทุนของตนเองไม่ได้พึ่งเงินกู้จากแหล่งภายนอก และสมาชิกกลุ่มมีหนี้สินลดลงหรือไม่มีหนี้สิน (2) ด้านการผลิตกลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ โดยเน้นการผลิตแบบอินทรีย์ (3) ด้านการตลาด กลุ่ม มีการวางแผนการตลาด สสำรวจความต้องการ ของลูกค้า โดยพิจารณาจากค่านิยมในการบริโภค วัฒนธรรม ประเพณี เทศกาลที่จัดขึ้นในแต่ละ ช่วงเวลาเป็นสำคัญ (4) ด้านการบริหารกลุ่ม มีผู้นำที่ดี มีความเสียสละ มุ่งมั่น มีความสามารถ ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า (5) ด้านแรงงาน สมาชิกกลุ่มมีทักษะความเชี่ยวชาญ มีทัศนคติ ที่ดี รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน และ (6) ด้านการประสานความร่วมมือ กลุ่มมีการประสานงานอย่างต่อเนื่องระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ รวมถึงมีการสร้างเครือข่าย วิสาหกิจชุมชน เพื่อขยายกำลังการผลิตและ ขยายโอกาสต่าง ๆ 2) ปัญหาอุปสรรค (1) ด้านการผลิต ไม่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย ในกระบวนการผลิต สินค้าที่วางขายส่วนใหญ่ ไม่ได้ผ่านการแปรรูปหรือพัฒนาใด ๆ ทำให้ สินค้าไม่น่าดึงดูดใจ บรรจุภัณฑ์ขาดเอกลักษณ์ และความทันสมัย (2) ด้านการตลาดสถานที่ จัดจำหน่ายสินค้าไม่สวยงาม ไม่โดดเด่น ไม่มีเอกลักษณ์ และ (3) ด้านการบริหารกลุ่ม ไม่มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ เป็นต้น และ 3) แนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน ให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาสร้าง ผลิตภัณฑ์ สร้าง

มาตรฐาน พัฒนาบรรจุภัณฑ์ พัฒนาระบบโลจิสติกส์ใช้โลโก้เดียวกันทั้งหมด พัฒนาระบบโปรแกรมที่สามารถเชื่อมโยง การผลิตและการขายได้ทั้งระบบ เพิ่มบทบาท ใหม่เป็นศูนย์กระจายสินค้าระดับอำเภอ และจังหวัดทำตลาดสินค้าออนไลน์ ปรับปรุงสถานที่จำหน่ายสินค้าให้มีเอกลักษณ์ จัดการความรู้ให้เป็นระบบปลูกฝัง ปรับอุปนิสัย พฤติกรรม การบริการ และเพิ่มทักษะในการทำงานเป็นทีม รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในตำบลท่าเสาทั้ง 11 หมู่ ตลอดจนผลักดันให้ทุกตำบลจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างระบบเครือข่ายเชื่อมโยงทั้งหมด

ประภัสรา ปราชญา (2564) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนของ วิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้าน คลองสำโรง 3) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง 4) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรงให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ซึ่งเป็นคณะกรรมการกลุ่ม ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน พบว่า แหล่งเงินทุนของกลุ่มมาจาก 2 แหล่ง คือ เงินทุนจากหุ้นสมาชิก และเงินทุนสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ ตลาดจำหน่ายสินค้า ได้แก่ ตลาดนัดร้านอาหาร ตลาดจำหน่ายสินค้า OTOP งานจัดแสดงสินค้า เป็นต้น มีการจัดทำสต็อกวัตถุดิบและสต็อกสินค้า เพื่อวางแผนการผลิตและจำหน่าย มีการควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบและใช้วัตถุดิบในชุมชน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำน้ำพริกต่างๆ มาใช้จึงทำให้น้ำพริกมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในรสชาติ มีการจัดทำบัญชี-รายรับรายจ่ายอย่างเป็นระบบ โปร่งใสและตรวจสอบได้ มีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนมีกฎระเบียบและมีการประชุมสม่ำเสมอ ทำงานแบบ ครอบครัว ช่วยเหลือกันและมีสวัสดิการต่างๆ ให้กับสมาชิก ผู้นำมีธรรมาภิบาล มีแรงงานเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มี ทักษะในการทำน้ำพริกแกง สมาชิกทุกคนมีการลงหุ้น ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผลประโยชน์ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และเคารพกฎระเบียบของกลุ่ม ปัญหาและอุปสรรค คือ ขาดสมาชิกรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วม ร่วมในวิสาหกิจชุมชน การประสัมพันธ์ที่ยังไม่ทั่วถึง และบรรจุภัณฑ์ไม่มีความเป็นอัตลักษณ์ โดยมีแนวทางใน การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ใช้ในการดำเนินงาน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี ควบคุมเงื่อนไขความรู้และมี คุณธรรม บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเพื่อให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยมี ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้ามีส่วนร่วม ควรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ใน ข้อมูล

ข่าวสาร การประสัมพันธ์และช่องทางการตลาด ควรสร้างเครือข่ายผู้ผลิตและผู้จำหน่าย ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและควรจัดการข้อมูลที่ดีและส่งเสริมให้เป็นศูนย์เรียนรู้ต่อไป

ณัฐนันท์ ศูนย์จันดา (2563) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จ กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์ จากธรรมชาติบ้านพุดอน ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนา เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติบ้านพุดอน ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรีประสบความสำเร็จ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ประธาน คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน นักท่องเที่ยวและร้านค้าที่รับสินค้าจากกลุ่มวิสาหกิจฯ ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผลการวิจัยพบว่าสภาพการบริหารจัดการประกอบด้วยด้านวัตถุดิบ กลุ่มมีการใช้ผลผลิตจากการเกษตรของท้องถิ่นตนเอง ด้านการผลิต กลุ่มมีการจัดตั้งศูนย์กลางการผลิต มีการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพ ด้านการขนส่ง กลุ่มได้ดำเนินการใช้การขนส่ง จากหน่วยงาน ภายนอกและจัดส่งด้วยกลุ่มเอง ด้านการตลาด มีการจำหน่ายทั้งปลีกและส่ง มีช่องทางการจำหน่ายทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ส่วนด้าน บริการ กลุ่มมีการสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมความพึงพอใจของลูกค้า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา ประกอบด้วยปัจจัยภายใน พบว่าสมาชิกทุกคนมีบทบาทร่วมกันในการพัฒนา กลุ่ม การจัดตั้งกลุ่ม รวมทั้งการบริหารจัดการภายในกลุ่มร่วมกัน กลุ่มมีการส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มพูนความรู้อย่างสม่ำเสมอ กลุ่มมีการจัดการด้านการเงิน มีการจัดทำบัญชีและมีการจัดสรรกำไร เงินปันผลให้กับสมาชิกกลุ่มทุกเดือน ปัจจัยภายนอก พบว่า กลุ่มมีเครือข่ายความร่วมมือทั้งด้านการตลาด องค์ความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์งบประมาณ และการสนับสนุนด้านกำลังใจจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนา พบว่า การมีคู่แข่งทางการตลาดในกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ใกล้เคียงกันเป็นจำนวนมาก การพึ่งพาภาครัฐในการจัดการด้านการตลาด ความไม่แน่นอนของผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบในท้องถิ่น และปัญหาด้านการผลิต ส่วนแนวทางการพัฒนาเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติบ้านพุดอน ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรีประสบความสำเร็จ พบว่าความเข้มแข็ง ความร่วมมือกัน ของประธานกลุ่มและสมาชิก การใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มการประชาสัมพันธ์การตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของลูกค้า และการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 3.1 ขอบเขตการวิจัย
- 3.2 เครื่องมือการวิจัย
- 3.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

- 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน ตำบลอุ้มทอง อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 10 คน
- 2) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านเขาพระ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน

3.1.2 ขอบเขตพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านเขาพระ ตำบลอุ้มทอง อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.1.3 ขอบเขตเนื้อหา

- 1) ศึกษาบริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน
- 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน
- 3) ศึกษาแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.4 ขอบเขตเวลา

ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม 2567 - เดือนเมษายน 2567

3.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสืบค้นงานวิจัยหรือโครงการทั้งของภาครัฐ เอกชน หน่วยงานและองค์กรที่ผ่านมา สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ วิสาหกิจชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการการสัมภาษณ์เชิง ลึก (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลตอบในประเด็นที่ต้องการให้มากที่สุดและ สามารถยืดหยุ่นหรือปรับปรุงคำถามได้ตลอดตามสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ โดยนำวัตถุประสงค์หลัก มาแตกเป็นวัตถุประสงค์ย่อยและจำแนกเป็นประเด็นต่างๆ แล้วนำไปสร้างเป็นเครื่องมือสัมภาษณ์ ดังนี้

3.2.1 แบบสัมภาษณ์แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลักษณะคำถาม ได้แก่ ชื่อนามสกุล เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อาชีพ

ส่วนที่ 2 แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี แบ่งออกเป็น 4 ด้าน แต่ละด้านจะ สัมภาษณ์เกี่ยวกับบริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินที่ผ่านมา ปัญหาและ อุปสรรคที่พบเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจ ดังนี้

1) ด้านบุคลากร ประกอบด้วย ผู้นำและสมาชิก การประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูล การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน การกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมกับ การดำเนินการ

2) ด้านการเงินและบัญชี ประกอบด้วย วิสาหกิจให้ความสำคัญกับการจัดการ รายได้ และการทำบัญชีรายรับรายจ่าย มีการกำหนดที่มาของเงินทุนที่ชัดเจน เปิดเผยข้อมูลให้สมาชิก รับทราบอย่างสม่ำเสมอ

3) ด้านการผลิต ประกอบด้วย ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและ เกิดประโยชน์สูงสุด การวางแผนการผลิต การทบทวนและการแก้ปัญหา

4) ด้านการตลาด ประกอบด้วย เป้าหมายตลาดที่ชัดเจน เชื่อมโยงกับการผลิต การวางแผน การประชาสัมพันธ์การขายผลิตภัณฑ์ การจัดสรรกำไร เพื่อตอบแทนและสวัสดิการชุมชน

3.2.2 เครื่องบันทึกเสียงใช้สำหรับบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์แปลผลและทำการสรุป

3.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้แนวทางในการดำเนินการศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผู้ศึกษาได้กำหนดขั้นตอนในการศึกษาออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการศึกษา ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนที่ 5 การสร้างแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และขั้นตอนที่ 6 การสรุปผลและการอภิปรายผลการศึกษา โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน ขั้นตอนนี้จะใช้วิธีการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและสังเคราะห์ออกเป็นแนวทางดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเบื้องต้น คือ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคินและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการศึกษา การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามีการดำเนินการ ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกได้มีการกำหนดประเด็นจากการศึกษาตามกรอบแนวคิดในการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทตรวจสอบความถูกต้อง

2) แบบสังเกตแบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีการศึกษาจากบริบทของพื้นที่เป็นเบื้องต้นและร่างประเด็นการสังเกตให้อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทตรวจสอบความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการดำเนินการ โดยได้ติดต่อไปทางประธานกลุ่มในท้องถิ่นที่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน ตำบลอุ้มถ้อง อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เก็บข้อมูลตามเป้าหมายที่กำหนด โดยแนบวัตถุประสงค์ในการศึกษาและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเพื่ออำนวยความสะดวกในการประสานงานกับประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปข้อมูล จากการศึกษาเป็นประเด็นต่าง และจัดแยกเป็นหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย จัดเก็บผลการศึกษาของวิสาหกิจชุมชนแต่ละพื้นที่แล้วสรุปตามกรอบแนวคิดที่ ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ศึกษานำผลการศึกษาทั้งหมดมาทำการสอบถามเพื่อยืนยันแนวทางจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้แนวทางดำเนินงานในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน

ขั้นตอนที่ 6 การสรุปผลและการอภิปรายผลการศึกษา รวมทั้งแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชน บ้านตำนาคินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม และทำการอภิปรายผลการศึกษาต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการวิจัย วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากการศึกษาจากข้อมูลจำนวนหนึ่ง การวิเคราะห์หรือใช้สถิติไม่ได้ถือว่าเป็นวิธีการวิเคราะห์หลัก แต่เป็นข้อมูลเสริมในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิเคราะห์ข้อมูลเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ และควรมีความรู้ในเรื่องแนวคิด ทฤษฎีอย่างกว้างขวาง สามารถเชื่อมโยงข้อความและข้อสรุปเป็นกรอบแนวคิดและตีความหมายของข้อมูลได้หลายๆ แบบ จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบสอบถามปลายเปิด การสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึก มาทำการวิเคราะห์ เพื่อให้ข้อมูลที่รวบรวมมามีความหมายและตอบคำถามหรือตอบจุดมุ่งหมายของการวิจัย จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในเชิงพรรณนา (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2555)

การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ซึ่งนำมาวิเคราะห์เป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการจดบันทึก เป็นวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์มี 3 ลักษณะ ได้แก่ การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction)

ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ตลอดกระบวนการวิจัย และการรวบรวมข้อมูลใหม่เพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยนำผลการสัมภาษณ์มารวบรวมประมวลเนื้อหาและสรุปข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อประกอบการอธิบายข้อมูลที่ได้แบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) จากนั้นผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยการเขียนบรรยายถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นหลักกับประเด็นย่อย เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการตีความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและวิเคราะห์ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดและทฤษฎีที่ทำการศึกษา โดยสรุปผลข้อมูลแบบการบรรยายเชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยเพื่อต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1 บริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน

4.1.1 ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและรายงาน ที่ได้บันทึกประวัติที่มาของวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน และผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กับประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินถึงประวัติความเป็นมาของกลุ่ม โดยประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้กล่าวไว้ว่า “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน จัดทะเบียนวิสาหกิจอย่างเป็นทางการเมื่อ ปี พ.ศ.2564 (ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548) โดยมีสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด 10 คน มีกิจกรรมดังนี้ กิจกรรมตำนานดิน กิจกรรมชงชาตำนานดิน กิจกรรมสกรับผิวสมุนไพรตำนานดิน และผลิตภัณฑ์กาสะแม ด้วยการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทุมพร (อพท.อุทุมพร) จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งในขณะนั้นเป็นเพียงชาวบ้านที่มีภูมิปัญญา ยังไม่ได้เป็นการรวมกลุ่มกัน โดยในเวลาก่อนหน้านั้นระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ตำบลอุทุมพร ยังเป็นการเกษตรกรรม การค้าขายสินค้าทางเกษตร โดยผู้ประกอบการในฐานะชาวไร่ชาวนา ยังไม่มีความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ทางสำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทุมพร (อพท.อุทุมพร) จังหวัดสุพรรณบุรี ได้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน จึงได้มีนโยบายให้ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันเพื่อเพิ่มศักยภาพและอบรมความรู้ใหม่ๆ ที่สามารถเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น เน้นกิจกรรมเน้นชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานและร่วมตัดสินใจคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น”

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน โดยการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทุมพร (อพท.อุทุมพร) จังหวัดสุพรรณบุรี

เพื่อเพิ่มศักยภาพองค์ความรู้ใหม่และการสร้างมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ชุมชนบ้านเขาพระ สร้างแนวทางในการพึ่งตนเองให้แก่ชุมชนเอง

4.1.2 การจัดตั้งและการบริหารวิสาหกิจชุมชน

การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินเพื่อรวมกลุ่มประชาชนที่มีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ ทำให้ประชาชนในชุมชนมีอาชีพเสริมนอกเหนือจากการทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างอาชีพและสร้างรายได้ที่มากขึ้น เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ และไม่ต้องออกจากชุมชนบ้านเกิดเพื่อไปหางานทำในเมือง จุดมุ่งหมายในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินขึ้น คือ การสร้างอาชีพเสริม สร้างรายได้เพิ่มเติมและช่วยส่งเสริมความแข็งแรงภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตรที่กำหนดไว้ว่า “ชุมชนเข้มแข็งด้วยระบบเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเอง โดยกระบวนการวิสาหกิจชุมชน” แสดงให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญต่อชุมชน และยังเป็นแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งบนเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองได้ โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

1) คนในชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินเกิดจากคนในชุมชนที่มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำกาะแม ด้านพืชสมุนไพรท้องถิ่น ที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่นจากทำกันภายในครัวเรือนก่อน นำมาพัฒนาต่อยอดเป็นกิจการโดยการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้น เพื่อนำคนในพื้นที่ที่มีความรู้มาอยู่ในกลุ่มเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไม่ให้หายไป เพื่อรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ที่ให้การสนับสนุน เช่น ทุนเงิน ความรู้ การจัดอบรม เป็นต้น

2) มีกระบวนการเรียนรู้แสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังนำความรู้มาพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพที่ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินจึงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการเพิ่มเติมความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น การเรียนรู้การทำบัญชี การเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อลดขยะที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรม การเรียนรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ยกระดับคุณภาพสินค้าให้มีมาตรฐานเพิ่มขึ้น การเรียนรู้การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น

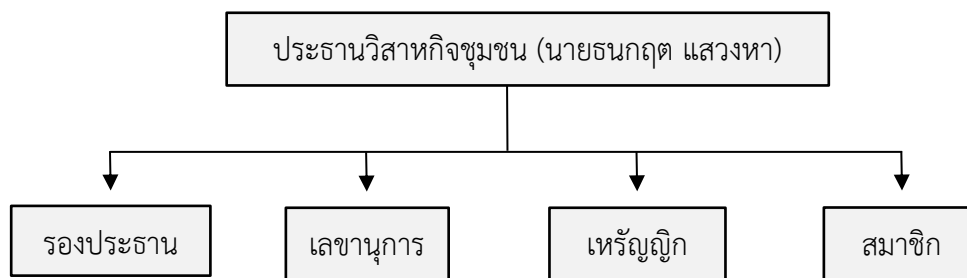
3) การพึ่งตนเอง วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินมีพื้นฐานการพึ่งตนเองเป็นหลัก เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกกลุ่มการสร้างงานจากสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้จากความรู้ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองไปพัฒนา ทำให้กลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้แก่คนในชุมชน และสามารถที่จะพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความเติบโตอย่างต่อเนื่องมั่นคง ไม่เป็นการไม่เร่งการเติบโตอย่างไม่มั่นคง

4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคินนั้นมาจากการทำกันมาตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย โดยสืบทอดความรู้สูตรกาละแม ขั้นตอนการทำกาละแม และความรู้เรื่องพืชสมุนไพรท้องถิ่นอย่าง “ตำนาคิน” ได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้ในการผลิตให้มีมาตรฐานเพิ่ม จากหน่วยงานต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

5) ภูมิปัญญา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคินนำพืชสมุนไพร “ตำนาคิน” ที่พบได้ทั่วไปในพื้นที่ชุมชนบ้านเขาพระ นำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและผสมกับองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่ได้รับจากหน่วยงานที่เข้ามาในการส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างเอกลักษณ์ให้มีลักษณะเป็นของตนเอง

4.1.3 โครงสร้างของวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน

การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนมีลักษณะแบบองค์กรทั่วไป คือ มีประธานวิสาหกิจชุมชน เป็นผู้นำ มีรองประธานวิสาหกิจชุมชน เลขานุการ ประชาสัมพันธ์ เภรัญญิก และมีสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งสิ้น 10 คน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนจะดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมายจากประธานวิสาหกิจชุมชน โดยจะพิจารณาตามความถนัดของแต่ละคนให้เหมาะสมกับกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ 4.1 ผังโครงสร้างวิสาหกิจชุมชน

4.1.4 กระบวนการบริหารจัดการ

กระบวนการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินมีเพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน โดยมีหลักการบริหารจัดการดังนี้

1) ด้านบุคลากร เน้นการพัฒนาสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น โดยจะส่งสมาชิกเข้าร่วมการอบรมทุกครั้งที่มีโอกาส เพื่อให้สมาชิกได้รับความรู้และพัฒนาทักษะใหม่ๆ จากการเข้าร่วมการอบรมที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้นเพื่อให้การสนับสนุนองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ เช่น ความรู้การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การนำสินค้าท้องถิ่นมาพัฒนา เป็นต้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินมีการจัดประชุม 2-3 เดือนต่อครั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้หารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพัฒนากิจการให้เกิดความยั่งยืน วิสาหกิจชุมชนยังไม่มีกำหนดกฎกติกาอย่างชัดเจนเนื่องจากสมาชิกมีเพียง 10 คน และส่งเสริมให้สมาชิกมีรายได้การจ้างงานเป็นผลตอบแทนอย่างเป็นธรรมชาติ

2) ด้านการเงินและบัญชี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินยังไม่มีการจัดทำระบบบัญชีอย่างชัดเจน จึงทำให้ไม่ทราบต้นทุนการผลิตที่แท้จริงของการหมุนเวียนเงินในวิสาหกิจชุมชนโดยที่เงินในการผลิตสินค้าไม่ไปปะปนกับค่าใช้จ่ายส่วนตัว ซึ่งจะทำให้เงินปะปนกันทำให้ไม่ทราบว่ารายได้มาจากตรงไหนหรือใช้จ่ายอะไรไปบ้าง ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังไม่มีเงินส่วนกลางเงินที่ใช้หมุนเวียนในแต่ละครั้งเป็นเงินจากประธานกลุ่มและได้รับเงินทุนสนับสนุนจำนวนหนึ่งจากหน่วยงาน ได้แก่ มหาวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน เงินทุนจากโครงการที่ให้การสนับสนุนมาจะนำมาลงทุนพัฒนาต่อยอดในกิจการ วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินไม่มีการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงิน เนื่องจากไม่ต้องการสร้างภาระหนี้สินให้แก่สมาชิก

3) ด้านการผลิต ในขั้นตอนการผลิตจะมีการวางแผนการผลิต วางแผนการทำงานของ กลุ่ม และการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างสมาชิก เพื่อให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวมีการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ หากสมาชิกไม่เข้ามามีส่วนร่วมก็อาจจะเกิดปัญหาได้ เช่น การผลิตกალละแมที่ต้องใช้ไฟปานกลางในขณะที่กวนหากกวนช้าไปหรือเร็วไปอาจทำให้คุณภาพของกალละแมไม่ตรงกับมาตรฐาน เป็นต้น

4) ด้านการตลาด การตั้งราคาสินค้ากალละแมไม่แพงเมื่อเทียบกับที่อื่นๆ โดยตั้งราคาสินค้าตามปริมาณและขนาดของกล่องที่ขาย ซึ่งคิดจากต้นทุนทั้งหมดที่ใช้ในการผลิตกალละแมและบวกกำไร เป็นราคาสินค้า เช่น ขายเป็นกล่อง กล่องละ 35 บาท สามกล่อง 100 บาท ช่องทางการจัดจำหน่ายวางขายสินค้า ได้แก่ ตลาดวัฒนธรรม (วัดพระศรีสรรเพชญาราม ตำบลอุทง อำเภอกงหรา จังหวัด

สุพรรณบุรี) และสั่งซื้อได้ผ่านทางเพจ Facebook : บ้านตำนาคดิน หรือ โทร 061 826 3987 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินมีแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาตลาด การพัฒนาโลโก้สินค้า และบรรจุภัณฑ์ของตนเอง การเพิ่มช่องทางโฆษณาสื่อประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันยังไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้ได้อย่างทันที เนื่องจากงบประมาณและเงินทุกที่มีอยู่อย่างจำกัด

4.1.5 กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน

วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินประกอบกิจการประเภทแปรรูปพืชสมุนไพรท้องถิ่น โดยพบได้ทั่วไปในพื้นที่ชุมชนบ้านเขาพระ ที่ใช้เป็นส่วนประกอบในการผลิตสินค้าของวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินนั้นมีดังนี้

1) กิจกรรมกालะแม

กालะแมเป็นขนมที่มีรสชาติและกลิ่นหอมเป็นเอกลักษณ์จากสมุนไพรตำนาคดิน มีรสชาติหวานหอมจากกะทิและน้ำตาลมะพร้าว เหนียวนุ่มหนึบ ไม่ใส่สารกันบูด เก็บทานได้ 7 วัน ซึ่งชุมชนบ้านเขาพระเป็นต้นกำเนิดขนมชนิดนี้ วัตถุดิบที่ใช้ในการทำขนมกालะแมประกอบด้วย เม็ดข้าวเหนียว (ไม่ใช่แป้งข้าวเหนียว) หัวกะทิและหางกะทิ น้ำตาลมะพร้าว น้ำตำนาคดิน เกลือ มีขั้นตอนการทำโดยคร่าวๆ คือ การเทหางกะทิและแป้งลงไปในกระทะตั้งไฟบนเตาถ่าน นำเม็ดข้าวเหนียวมาแช่น้ำให้พองจนนิ่ม แล้วปั่นให้ละเอียดกับกะทิ จะช่วยลดเวลาในการกวนจาก 6 ชั่วโมงเหลือ 4 ชั่วโมง ใส่น้ำตำนาคดินลงไปผสม จากนั้นกวนจนข้าวเหนียวสุกประมาณ 15 นาที ใส่หัวกะทิและใส่น้ำตาลมะพร้าว กวนต่ออีกประมาณ 2 ชั่วโมง กวนจนกालะแมไม่ติดนิ้วก็สามารถทานหรือบรรจุภัณฑ์ได้ กาละแมสูตรโบราณนี้ไม่ใส่สารกันบูด แต่ใส่น้ำตำนาคดินซึ่งเป็นพืชสมุนไพรทำให้มีประโยชน์ต่อสุขภาพ

ภาพที่ 4.2 กาละแมวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน

2) กิจกรรมชงชาตำนานดิน

ชาตำนานดิน มีขั้นตอนการผลิตดังนี้ นำรากดิบต้นตำนานดินมาสับและนำไปตากแดด ประมาณ 5 แดด นำมาคั่วไฟในกระทะและโหลกให้เป็นผงให้ละเอียด นำไปร่อนแล้วคั่วไฟอีก 1-2 ครั้ง แล้วนำไปชงดื่มด้วยน้ำร้อน จะมีกลิ่นหอมเหมือนชาจีนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีประโยชน์ต่อสุขภาพช่วยยาบำรุงกำลัง บำรุงหัวใจ ขับลมในลำไส้ แก้บิดแก้ท้องเสีย

ภาพที่ 4.3 ชงชาตำนานดินวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน

3) กิจกรรมสครับผิวตำนานดิน

สครับผิวตำนานดิน มีขั้นตอนการผลิตดังนี้ นำรากตำนานดินมาสับ และนำไปตากแดดประมาณ 5 แดด นำมาคั่วไฟในกระทะและโหลกเป็นผงให้หยาบ โดยมีส่วนผสมดังนี้ ผงตำนานดิน 1 ช้อนชา น้ำผึ้ง 2 ช้อนชา น้ำมันมะกอก 3 ช้อนชา และเกลือแกง 1 ช้อนชา มาผสมกันนำมาสครับผิวตัวเท่านั้น ช่วยให้ผิวเนียนนุ่ม ชะลอวัยและต้านอนุมูลอิสระ

ภาพที่ 4.4 สครับผิวตำนานดินวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน

4.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาค

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาค ซึ่งได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาค โดยสรุปผลข้อมูลได้ดังนี้ต่อไปนี้

1) ปัญหาด้านบุคลากร พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคขาดบุคคลแถวสองที่จะเข้ามาทำหน้าที่หรือดำเนินกิจการต่อไปในอนาคต เนื่องจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 50-60 ปี จึงอยากได้สมาชิกรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาพัฒนาและสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาไว้

2) ปัญหาด้านการเงินและบัญชี พบว่า วิสาหกิจชุมชนยังไม่มีระบบการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคยังไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ด้านการจัดทำบัญชี และยังไม่มีหน่วยงานเข้ามาอบรมเรื่องการทำบัญชี ซึ่งทำให้ไม่ทราบรายรับรายจ่ายภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาค มีการใช้เงินประธานกลุ่มมาเป็นเงินหมุนเวียนในการใช้จ่ายทำให้ไม่สามารถจำแนกได้ว่า รายได้มาจากตรงไหนหรือรายจ่ายตรงไหน

3) ปัญหาด้านการผลิต พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคมีแผนที่จะพัฒนาตัวสินค้ากอละแมให้สามารถยืดอายุการบริโภคให้นานขึ้น การแปรรูปอาหารให้มีความหลากหลาย การออกแบบโลโก้และบรรจุภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของตนเอง แต่ยังไม่สามารถดำเนินการตามแผนได้เนื่องจากยังขาดความรู้ด้านการถนอมอาหาร การแปรรูปอาหาร การออกแบบผลิตภัณฑ์ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายด้านต้นทุนที่สูงและยังขาดเงินทุนที่จะใช้ในการดำเนินตามแผนที่ตั้งไว้ และในด้านการพัฒนาสินค้ากอละแมให้ได้รับรองมาตรฐานการผลิตขององค์การอาหารและยา (อย.) ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภค

4) ปัญหาด้านการตลาด พบว่า ยังไม่มีช่องทางการจัดจำหน่าย การประชาสัมพันธ์มากนัก เนื่องจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 50-60 ปี ซึ่งไม่ถนัดด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์เพื่อขยายฐานการตลาดและยังขาดความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ที่กลายเป็นช่องทาง เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานเข้ามาจัดอบรมหรือเข้ามาเป็นกระบอกเสียงในเรื่องนี้ ซึ่งการประชาสัมพันธ์เดิมที่มีอยู่ยังไม่สามารถทำให้วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

4.3 แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดิน ซึ่งได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสรุปผลข้อมูลได้ดังนี้ต่อไปนี้

1) แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร จากการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินขาดบุคคลแถวสองที่จะเข้ามาทำหน้าที่หรือดำเนินกิจการต่อไปในอนาคต หน่วยงานควรมีนโยบายหรือกิจกรรมที่สามารถดึงเยาวชนเข้ามาร่วมทำกิจกรรมได้ เพื่อให้เยาวชนสามารถสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และดึงลูกหลานที่ทำงานต่างจังหวัดให้กลับมาทำงานในพื้นที่ ซึ่งนำความรู้เข้ามาช่วยพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนได้

2) แนวทางการพัฒนาด้านการเงินและบัญชี จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินจะยังไม่มีระบบการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่ชัดเจน ดังนั้นควรมีหน่วยงานให้การสนับสนุนเข้าไปทำกิจกรรมอบรมความรู้ด้านการจัดทำบัญชีอย่างละเอียด และออกนโยบายส่งเสริมหรือกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดทำบัญชีและมีการตรวจบัญชีอยู่เสมอ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนได้จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายสามารถบริหารการเงินได้ตามความเป็นจริง และสามารถคำนวณต้นทุนการผลิตได้

3) แนวทางการพัฒนาด้านการผลิต จากการศึกษาพบว่า ภาครัฐควรให้การสนับสนุนองค์ความรู้หรือกิจกรรมที่สามารถช่วยพัฒนาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทักษะงานฝีมือ แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ต้องการจะพัฒนาสินค้า โดยเป็นการลดค่าใช้จ่ายที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะต้องลงทุนเงินไปจ้างบริษัทออกแบบเอง นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐควรมีกิจกรรมสนับสนุนพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ได้รับมาตรฐานการผลิตขององค์การอาหารและยา (อย.)

4) แนวทางการพัฒนาด้านการตลาด จากการศึกษาพบว่า วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินมีช่องทางประชาสัมพันธ์เพจ Facebook ซึ่งก็ยังไม่มากพอที่จะทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคดินเป็นที่รู้จักในวงกว้างและสินค้าอาจจะยังไม่ติดตลาดมากนัก หน่วยงานควรให้การสนับสนุนการจัดอบรมช่องทางสื่อประชาสัมพันธ์ให้กับวิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนต้องมีการศึกษาพัฒนาสินค้าในตรงกับความต้องการของตลาดหรือการแปรรูปสินค้ารูปแบบใหม่ๆ ให้เป็นที่ต้องการของตลาด

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลมาปรับใช้ในการดำเนินงานวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบท การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคินให้ มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1) ประธานและรองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน 2) ตัวแทนสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน 3) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านเขาพระและปราชญ์ชาวบ้าน เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และแบบสังเกตแบบกึ่งโครงสร้าง ใช้ในการตรวจสอบ ข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการและด้านข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำเสนอ ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผู้วิจัยขอเสนอผลสรุปการวิจัยดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ผลการศึกษาบริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน

วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน เริ่มก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 และได้จดทะเบียนวิสาหกิจอย่างเป็นทางการเมื่อ ปี พ.ศ.2564 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง พืชสมุนไพรให้กับประชาชนชุมชนบ้านเขาพระ และส่งเสริมองค์ความรู้ให้เกิดการสร้างอาชีพเสริมสร้าง รายได้เพิ่มเติม และช่วยส่งเสริมความแข็งแรงภายในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนา พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุ้มทอง (อพท.อุ้มทอง) จังหวัดสุพรรณบุรี ได้เข้ามาช่วยส่งเสริมความรู้วิสาหกิจ ชุมชนเพิ่มศักยภาพให้กับประชาชนและอบรมความรู้ใหม่ๆ ที่สามารถต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ให้ เกิดมูลค่าและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนภายในชุมชนบ้านเขาพระ ซึ่งมีสินค้าหลักเป็นกอละแมสุตร โบราณที่สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่ม เนื่องจากเป็นสินค้าที่สามารถผลิตได้ตลอดทั้งปี ต่อมา มีหน่วยงานเข้ามาให้การสนับสนุนเพิ่มขึ้นและมีการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน ปัจจุบันมีสมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนทั้งหมด 10 คน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนความคาดหวังที่จะพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้าน ตำนาคินให้มีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น มีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้นจาก เดิม และพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาที่มีอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านการ

พัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนแบบพึ่งพาตนเองได้ด้วยกระบวนการวิสาหกิจชุมชน การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนจึงมีแนวทางที่สอดคล้องกับนโยบายจากภาครัฐ ทำให้สามารถพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคเกิดจากความร่วมมือกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน และภาวะผู้นำของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ตั้งเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนและมีความเป็นผู้นำในการจัดการบริหารวิสาหกิจชุมชนให้ดำเนินงานไปในแนวทางที่วางไว้ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่ การที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของ กระบวนการเรียนรู้ การพึ่งตนเอง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และภูมิปัญญา ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคมีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาตามเป้าหมายที่กำหนดได้อย่างต่อเนื่อง มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชุมชนและการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงเกิดการเรียนรู้การพัฒนาการพึ่งตนเอง

5.1.2 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาค

จากการสัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาค ผู้วิจัยสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคได้ดังนี้

1) **ปัญหาด้านบุคลากร** การขาดบุคลากรแถวสองที่จะสามารถนำความรู้ความสามารถที่มีมาพัฒนาต่อยอดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้ามาสืบสานกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในสามารถดำเนินการและสืบทอดภูมิของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อไปในอนาคตได้

2) **ปัญหาด้านการเงินและบัญชี** กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคขาดความรู้ด้านการจัดทำบัญชีและยังไม่มีระบบบัญชีรายรับรายจ่าย ทำให้ไม่ทราบรายรับรายจ่ายที่เข้าออกภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและไม่สามารถจำแนกได้ว่ารายจ่ายได้มาจากตรงไหนหรือมีรายจ่ายตรงไหน

3) **ปัญหาด้านการผลิต** กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคยังไม่มีองค์ความรู้ด้านการถนอมอาหาร การแปรรูปอาหาร การออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนได้ในปัจจุบัน และการยกระดับผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนให้ได้รับมาตรฐานการผลิตขององค์การอาหารและยา (อย.)

4) **ปัญหาด้านการตลาด** กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคขาดช่องทางการจัดจำหน่ายและการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย จึงทำให้ยังไม่สามารถขยายฐานตลาดหรือฐานกลุ่มเป้าหมายให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

5.1.3 ผลการศึกษาแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดังนี้

1) **แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร** หน่วยงานภาครัฐควรมีการรณรงค์หรือมีนโยบายเชิญชวนคนรุ่นใหม่ให้กลับมาถิ่นฐานบ้านเกิด เพื่อดำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยังคงสามารถถ่ายทอดไปสู่รุ่นถัดไปได้ เพราะในการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนบ้านเขาพระล้วนมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นใน

2) **แนวทางการพัฒนาด้านการเงินและบัญชี** หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ควรมีนโยบายการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และมีหน่วยงานคอยตรวจสอบบัญชีอยู่เสมอ เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและสามารถบริหารการเงินได้ ซึ่งทำให้สามารถคำนวณรายรับรายจ่ายต้นทุนการผลิตได้

3) **แนวทางการพัฒนาด้านการผลิต** หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนที่ใช้วัตถุดิบที่ตนเองมีในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการผลิต และการจัดกิจกรรมอบรมหรือส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้มีทักษะใหม่ๆ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนในวิสาหกิจชุมชนพัฒนาไปสู่การสร้างมาตรฐานการผลิตขององค์การอาหารและยา (อย.) และคุณภาพที่ดีต่อผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4) **แนวทางการพัฒนาด้านการตลาด** วางแผนการผลิตตามความต้องการของตลาด เพื่อให้ตอบโจทย์ต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย หน่วยงานภาครัฐควรมีสถานที่หรือเว็บไซต์แหล่งแสดงสินค้าสำหรับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่หรือส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตลาดและการประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านสื่อออนไลน์ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำสินค้าของตนมาแสดงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดิน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนานดินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาสามารถอธิบายผลได้ดังนี้

แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคิน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จากการศึกษาพบว่า แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านตำนาคินให้มีความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่างๆ ได้ดังนี้ (1) ด้านการตลาด วางแผนการผลิตตามความต้องการของตลาดเพื่อให้ตอบโจทย์ต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย หน่วยงานภาครัฐควรมีสถานที่หรือเว็บไซต์แหล่งแสดงสินค้าสำหรับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่หรือส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตลาดและการประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านสื่อออนไลน์ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถนำสินค้าของตนเองมาแสดงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (2) หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนที่ใช้วัตถุดิบที่ตนเองมีในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการผลิต และการจัดกิจกรรมอบรมหรือส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้มีทักษะใหม่ๆ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนในวิสาหกิจชุมชนพัฒนาไปสู่การสร้างมาตรฐานการผลิตขององค์การอาหารและยา (อย.) และคุณภาพที่ดีต่อผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากผลการศึกษาดังกล่าว **สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุพาดา สิริกุดตา (2566)** ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลไม้บ้านยาวิ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มกับสมาชิก พบว่า แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนในด้านต่างๆ ดังนี้ (1) ด้านการตลาดออนไลน์ในการ Live สดขายสินค้า (2) ด้านการผลิต วางแผนการลงทุนในการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีเทคโนโลยีทันสมัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และเพิ่มผลผลิต เช่น เครื่องอบพลังงานไฟฟ้า โคมพลังงานแสงอาทิตย์ การพัฒนาการถนอมอาหารเพื่อยืดอายุเวลาในการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ของน้ำมะขามเข้มข้น มะขามแช่อิ่มอบแห้ง มะขามแช่อิ่มสด การวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ มะขามผงอัดก้อน น้ำมะขามเข้มข้น น้ำมะขามชงดื่ม (3) ด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์โดยเฉพาะมะขามและผลไม้แปรรูปเพื่อถนอมอาหารป้องกันไม่ให้รสชาติและสีเปลี่ยน (4) การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์การคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์ OTOP ปจากระดับ 4 ดาวเป็น 5 ดาว การขอรับรองมาตรฐานฮาลาลเพื่อขยายตลาดกลุ่มคนอิสลาม (5) การบริหารจัดการกลุ่ม ต้องการพัฒนาสมาชิกให้มีความรู้ความสามารถในการผลิต การจับบันทึกทางด้านบัญชีนอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนนี้มีความยั่งยืนเนื่องจากการผลิตทางกลุ่มมีขั้นตอนในการรักษาสิ่งแวดล้อม การดำเนินการของกลุ่มสร้างรายได้ให้กับสมาชิกคนในชุมชนช่วยเหลือชุมชน และมีผลกำไรจากการดำเนินงาน

5.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยที่ข้อเสนอแนะในการทำศึกษาวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1) ควรทำการศึกษาในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากกว่าหนึ่งกลุ่มเพื่อให้เห็นถึงบริบทการดำเนินงานและความแตกต่างของปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำเสนอข้อมูลที่หลากหลาย

2) ควรทำการศึกษาเชิงเปรียบเทียบความแตกต่างของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ ว่าเกิดจากสาเหตุอะไร ผลเป็นอย่างไร เพื่อนำข้อมูลมานำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กัญญาณ อินทว้าง. (2558). **การจัดการวิสาหกิจชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม พ.ศ.2567,จาก Bloggang.com : kanyamon555 - รศ.ดร.กัญญาณ อินทว้าง,การจัดการวิสาหกิจชุมชน1
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). **การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนเพื่อรองรับการเข้าสู่AEC.** (พิมพ์ครั้งที่1). กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์:ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. สืบค้นจาก, AEC.pdf (doae.go.th)
- จักรพงษ์ นวลชื่น. (2560-2561). **แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น** **ศึกษากรณี วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครพนม และจังหวัดสกลนคร.** (ม.ป.ท.). สืบค้นจาก, 4-แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาฯ.pdf (life.ac.th)
- จันทนา ฤทธิสมบุรณ์, ทักษญา สง่าโยธิน. (2561). **ห่วงโซ่มูลค่าเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยแนวคิดผู้ประกอบการรุ่นใหม่(YEC).** วารสารวิทยาบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 30(1). doi: <http://dx.doi.org/10.14456/asj-psu.2019.10>
- ชมภูนุช หุ่นนาค, ปภาวดี มนต์รีวัต และ วิพร เกตุแก้ว. (2563). **แนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สาธิตการเกษตร ร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี.** วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, 13(2), (น. 22). สืบค้นจาก, 7 P19 - 54 13-2.pdf (ombudsman.go.th)
- ทักษญา สง่าโยธิน. (2560). **ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน.** วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์, 12(2), 12-23. สืบค้นจาก, mba12n2p11-26.pdf (buu.ac.th)
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, อุทิศ สังขรัตน์. (2566). **แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา.** ภาควิชาสรีดถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สืบค้นจาก, 373566.pdf (psu.ac.th)
- ธนพล จันทร์เรืองฤทธิ. (2561). **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี.** (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. สืบค้นจาก, thanaphol_chanr.pdf
- ประภัสรา ปราชญา. (2564). **แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น** **กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร.**

ใน นักศึกษาปริญญาโท โครงการ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (น. 1). สืบค้นจากจาก,
<http://www.islocal.ru.ac.th/pdf/164/6314880001.pdf>

เพียงตะวัน พลอจ. (2562). **การวิเคราะห์องค์ประกอบของกลยุทธ์การจัดการวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. สืบค้นจาก,
<http://cmruir.cmru.ac.th/bitstream/123456789/1957/5/Chapter2.pdf>

สุพาดา สิริกุตตา. (2566). **แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนแปรรูป ผลไม้บ้านยารวี จังหวัดเพชรบูรณ์**. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 26(1), (น.89). สืบค้นจาก, 14826-Article Text-49633-53207-10-20230630 (8).pdf

อนุรัตน์ อนันทนาร. (2562). **การจัดการความมั่นคงของวิสาหกิจชุมชน ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ประเด็นสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

การวิจัยเรื่อง : แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชน บ้านตำนาคดิน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1.1 ชื่อ-นามสกุล.....เพศ.....อายุ.....
ระดับการศึกษา.....ตำแหน่ง.....อาชีพ.....

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์

2.1 ด้านบุคคลากร

- 1) การจัดโครงสร้างหน้าที่ในการแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสม
- 2) มีการสร้างข้อกำหนดกฎระเบียบหรือข้อตกลงร่วมกัน
- 3) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดในการดำเนินการด้านต่างๆ ภายในวิสาหกิจชุมชน
- 4) วิสาหกิจชุมชนมีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.2 ด้านการเงินและบัญชี

- 1) มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
- 2) มีการจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
- 3) การจัดสรรรายได้และการแบ่งปันผลประโยชน์แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นธรรม

2.3 ด้านการผลิต

- 1) การนำวัตถุดิบในการผลิตใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร
- 2) ขั้นตอนหรือกระบวนการที่ผลิตภัณฑ์เป็นอย่างไร
- 3) มีการการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ในกระบวนการผลิตหรือไม่ อย่างไร

2.4 ด้านการตลาด

- 1) มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ซื้ออย่างเจาะจง
- 2) การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจให้เป็นที่รู้จักหรือไม่ อย่างไร
- 3) การสร้างผลิตภัณฑ์ให้เป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นให้เป็นที่รู้จักต่อกลุ่มเป้าหมาย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
รูปภาพการสัมภาษณ์

รูปภาพประกอบการสัมภาษณ์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวนฤมล ชัยอำมาตย์
วัน/เดือน/ปีเกิด	7 มิถุนายน 2544
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลหนองคาย จังหวัดหนองคาย
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	149 หมู่ 3 ตำบลวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
E-mail	6340308110@nrru.ac.th
ประวัติการศึกษา	พ.ศ 2562 จบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พ.ศ 2563 เข้าศึกษาในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาววันวิสา ชุมทอง
วัน/เดือน/ปีเกิด	26 พฤษภาคม 2545
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลเขาพระ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	42/2 ตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี
E-mail	6340308122@nrru.ac.th
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2562 จบการศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธรรมโชติศึกษาลัย ตำบลเขาพระ อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2563 เข้าศึกษาในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา